

Agencija za odgoj i obrazovanje
Education and Teacher Training Agency

NAKLADNIK

Agencija za odgoj i obrazovanje,
Donje Svetice 38, 10 000 Zagreb
www.azoo.hr

ZA NAKLADNIKA

Vinko Filipović, prof.

© Agencija za odgoj i obrazovanje, 1999, 2011. (za hrvatsko izdanje)
Materijali korišteni u ovom priručniku prevedeni su i prilagođeni u
Agenciji za odgoj i obrazovanje sukladno međunarodnoj licenci

UREDNIK

Miroslav Mićanović

PRIRUČNIK PRIREDILA

Nevenka Lončarić Jelačić

Program poduprli:

Centar za građanski odgoj i Ministarstvo prosvjete SAD-a

Izvornik

The Fair Bears Learn About Justice: Foundations of Democracy for elementary school level

Center for Civic Education

5146 Douglas Fir Road, Calabasas, CA 91302 (818) 591 9321

Zadržavamo autorska prava. Upitnici iz teksta mogu se koristiti u svrhu poučavanja. Pretisak ili uporabu ovog izdanja u druge svrhe elektroničkim, mehaničkim ili nekim drugim putom, preslikavanje ili presnimavanje, kao i bilo koji oblik pohranjivanja ili pretraživanja podataka zabranjeni su bez prethodne pismene suglasnosti vlasnika autorskih prava.

CIP zapis dostupan u računalnome katalogu

Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu pod brojem 787254

Pravedni medvjedići uče o pravednosti

Priručnik o osnovama
demokracije – za učitelje

Agencija za odgoj i obrazovanje
Zagreb, 2012.

Uvod

Gotovo je nemoguće pročitati novine ili gledati televizijski program, a da se ne sretne sa slučajem navodne nepravde ili nepravednosti – u odnosu prema nekom pojedincu ili skupini; u načinu na koji su podijeljena određena dobra, resursi ili teškoće; ili u suđenju navodnom prekršitelju zakona.

Kurikulum o pravdi i pravednosti je napravljen da bi pomogao učenicima razumjeti i primijeniti osnovna načela u proučavanju pitanja pravednosti i pravde, tako da sami mogu odrediti što bi bilo pravedno u određenoj situaciji. Učenici postižu povećanu svijest o važnosti pravednosti i pravde u vlastitom životu, njezinu mjestu u suvremenom društvu i povećanu mogućnost i želju da učinkovito i mudro riješe pitanja pravde.

Učenici uče o značenju pojmova *pravda* i *pravednost*. Uče da se *svatko u svakodnevnom životu susreće s pitanjima pravde* – kod kuće, u školi i u zajednici. Tema pravde razmatra se kroz tri uobičajene kategorije pravde: distributivne, korektivne i proceduralne pravde. Svrha je podjele teme pravde u tri kategorije da nam pomogne koristiti se odgovarajućim pitanjima i proučavati pojmove te donositi odluke o tome kako riješiti ta pitanja. Tijekom nastave učenici uče proučavati svaku vrstu pitanja i donošenje odluka koje su pravedne i prikladne.

1. Lekcija

Što je pravda?

Pregled lekcije

Učenici uče da je pravednost čovjekova vrлина koja se uči i vježba od najranije dobi. Pravda je širi pojam koji ćemo radi boljeg razumijevanja i korištenja u životu podijeliti u tri kategorije:

- distributivna pravda – pravedni načini podjele stvari unutar skupine
- korektivna pravda – pravedni načini odgovaranja na nešto pogrešno
- proceduralna pravda – pravedni načini otkrivanja stvari ili donošenja odluka.

Učenici vježbaju podjelu pitanja pravde u odgovarajuće kategorije. Učenici uče da teme pravde dijelimo u različite kategorije jer se koristimo različitim pitanjima, pojmovima i logičnim zaključcima da proučimo i donesemo odluke o različitim vrstama pravde.

Ciljevi lekcije

Kao rezultat ove lekcije, učenici bi trebali moći:

- objasniti pojmove “pravda” i “pravednost”
- odrediti tri vrste podjele pravde
 - pravedni načini podjele stvari unutar skupine
 - pravedni načini odgovaranja na loše djelo ili povredu
 - pravedni načini prikupljanja informacija ili donošenja odluka
- svrstati situacije kao primjere triju vrsta pitanja pravde
- objasniti korisnost kategorizacije pitanja pravde u različite skupine.

Priprema / Potrebni materijali

Knjiga priča *Pravedni medvjedići uče o pravednosti*, 1. poglavlje (str. 1–8) Lutkice Pravedni medvjedići; primjeri su u dodatku na kraju ovog priručnika. Papir za crtanje i bojice.

Uvod u lekciju

Što ćete naučiti u ovoj lekciji?

Napravite uvod u lekciju tražeći od učenika da objasne koja se pitanja pravde i pravednosti mogu pojaviti u različitim situacijama.

Nakon toga s učenicima raspravite o ciljevima lekcije.

Izgrađivanje rječnika

Riječi koje treba naučiti

Ispišite riječi koje treba naučiti na ploču: **odlučiti, pravda, odgovoriti i glasovati.**

Razumijevanje pojmova

Pojmovi koje treba naučiti

Ovaj dio uvodi pojam pravde. Učenici bi trebali razumjeti da “pravda” i “pravednost” imaju slično značenje.

Čitanje, prisjećanje i rasprava

Knjiga priča *Pravedni medvjedići uče o pravednosti* (str. 1–8)

1. poglavlje u knjizi priča uvodi tri vrste problema pravde: pravedni načini podjele stvari unutar skupine; pravedni načini odgovaranja na nešto pogrešno i pravedni načini traženja informacija ili donošenja odluka. Točke za raspravu u priči su označene medvjedom šapom koja se pojavljuje na rubnici stranice. 1. poglavlje ima tri glavne točke za raspravu. Svaka glavna točka za raspravu pomaže učenicima da razumiju jednu od triju vrsta problema pravednosti.

Napravite uvod u priču dajući učenicima pregled 1. poglavlja pokazujući neke ilustracije.

Možete priču pročitati razredu na glas ili zamoliti učenike da čitaju na glas dijelove priče.

Pročitajte do točke za raspravu iz knjige priča *Pravedni medvjedići uče o pravednosti*

Rasprava bi trebala pomoći učenicima razumjeti da jedna vrsta problema pravde uključuje pravedne načine podjele stvari među različitim ljudima ili skupinama. Ova tema bit će šire obrađena u 2. poglavlju knjige priča *Pravedni medvjedići uče o pravednosti*.

Koji problem pravednosti je imao Vinko?

Dok su medvjedići bili na izletu u šumi, krenuli su istraživati. Vinko je otkrio rupu u drvetu. U njoj je našao napuštenu košnicu s medom koju su ostavile pčele. Što bi Vinko trebao učiniti? Bi li trebao uzeti med za sebe? Bi li ga trebao podijeliti s ostalim medvjedićima?

Zamolite učenike da daju neke razloge zbog kojih bi Vinko mogao željeti zadržati med za sebe. Na primjer, neki bi mogli zauzeti stajalište da Vinko ima pravo na sav med, jer ga je on pronašao, a taj med nije pripadao nikome drugome.

Zamolite učenike da daju neke razloge zbog kojih bi Vinko mogao željeti podijeliti med s ostalim medvjedićima. Na primjer, neki bi mogli zauzeti stajalište da je, pošto su medvjedići prijatelji, svatko zaslužio dio Vinkova blaga.

Upitajte učenike što je Vinko učinio? Je li to bilo pravedno? Zašto?

Učenicima je ostavljeno da odluče što je Vinko učinio kako bi riješio problem podjele svog blaga.

Ako želite, učenici bi mogli odigrati Vinkovu dvojbu (metodom igranja uloga). Primjeri lutkica nalaze se u dodatku na kraju ovog priručnika.

Ako želite, učenici mogu prije aktivnosti obojiti lutkice. Da biste proveli aktivnost, neka jedno dijete preuzme ulogu Vinka, a tri ili četiri učenika neka Vinku savjetuju što bi bilo pravedno učiniti u ovoj

situaciji. Dvoje učenika bi Vinku trebalo savjetovati da ne dijeli, a dvoje bi mu trebalo savjetovati da dijeli međ. Nakon kratke rasprave među učenicima, pitajte Vinka da odluči što bi bilo pravedno i da objasni zašto. Ostali učenici mogu komentirati odluku.

Recite učenicima da ispričaju problem s pravednim načinima dijeljenja s kojim su se susreli u školi.

Zamolite učenike da daju vlastite primjere problema dijeljenja. Neka procijene je li rješenje iznesenog problema bilo pravedno.

Pročitajte do druge točke za raspravu na str. 6 knjige priča

Pravedni medvjedići uče o pravednosti

Povedite raspravu koja bi trebala pomoći učenicima shvatiti da druga vrsta problema pravde uključuje pravedne odgovore kad netko učini nešto loše ili prouzroči neku povredu.

Upitajte učenike koji je problem pravednosti imala mama Jović?

Mama Jović je vidjela Ladu kako se penje na drvo. Penjanje na drveće bilo je protiv obiteljskih pravila. Lada je učinila nešto loše. Mama Jović je morala odlučiti o pravednom odgovoru na ono što je Lada učinila.

Zamolite učenike da daju neke primjere što bi moglo biti pravedno učiniti u ovoj situaciji. Na primjer, neki učenici bi mogli predložiti da mama Jović ne učini ništa. Na kraju krajeva, Lada se zabavljala i nije učinila nikakvu štetu. Ostali bi mogli predložiti da mama Jović kazni Ladu. Lada je prekršila pravilo koje je bilo namijenjeno njezinoj sigurnosti. Bitno je da učenici shvate da je moguć širok spektar odgovora.

Što je mama Jović učinila? Je li to bilo pravedno? Zašto?

Možete ostaviti svojim učenicima da odluče koji je pravedan odgovor na loše djelo koje je Lada učinila.

Ako želite, učenici bi mogli odigrati dvojbu mame Jović (metodom igranja uloga) koristeći se lutkicama koje se nalaze u ovom priruč-

niku. Tada možete procijeniti njihovu odluku. Druga mogućnost je da čitate dalje do sljedeće točke za raspravu na str. 7.

Mama Jović je objasnila Ladi zbog čega je pravilo važno i nije joj dopustila da se igra do objeda.

Učenici bi mogli reći da je odgovor mame Jović pomogao Ladi da shvati zbog čega je to što je učinila loše. Odgovor nije bio pretjeran jer je odgovarao lošem djelu. Lada vjerojatno neće ponoviti isto loše djelo, jer je imala vremena procijeniti svoje ponašanje. Važno je razumjeti da su od cijelog spektra mogućih odgovora u ovoj situaciji neki prikladniji od drugih.

Zamolite učenike da govore o problemu pravednih načina odgovaranja na neko loše djelo.

Zamolite učenike da daju vlastite primjere loših djela. Zamolite ih da procijene jesu li odgovori na loša djela bili pravedni.

Pročitajte do točke za raspravu na str. 8 knjige priča *Pravedni medvjedići uče o pravednosti*

Povedite raspravu koja bi trebala pomoći učenicima shvatiti da treća vrsta problema pravde uključuje pravedne načine donošenja odluka i pravedne načine prikupljanja informacija.

Kakve probleme pravednosti su imali medvjedići?

Medvjedići su odlučili da se žele igrati. Dora im je naredila da se igraju skrivača. Medvjedići nisu imali prilike sami odlučiti koju igru će igrati.

Zamolite učenike da navedu pravedne načine odlučivanja o tome koju igru će medvjedići igrati.

Što su medvjedići učinili? Je li to bilo pravedno? Zašto?

Možete prepustiti učenicima da odluče kako pravedno izabrati igru koju medvjedići žele igrati.

Možete dati učenicima da odigraju (metodom igranja uloga) dvojbu koristeći lutkice dane u ovom priručniku. Zatim možete procijeniti odluku koju su donijeli vaši učenici. Druga mogućnost je da čitate do kraja poglavlja.

Ivan je predložio da svi medvjedići dobiju priliku reći što se žele igrati. Zatim mogu glasovati za prijedlog koji im se najviše sviđa.

Ovo je bilo pravedno jer su se koristili procesom donošenja odluka koji je svima poznat. Bilo je pravedno jer je svatko imao priliku sudjelovati. U ovom slučaju ne bi bilo pravedno dati jednom medvjediću da odluči o tome što svi ostali moraju raditi.

Govorite o problemu pravednih načina donošenja odluka koji ste vidjeli.

Zamolite učenike da daju vlastite primjere donošenja odluka. Zamolite ih da procijene je li proces korišten u donošenju odluke bio pravedan.

Razumijevanje pojmova

Pojmovi koje treba naučiti

Ispišite tri vrste problema na ploču: 1) pravedni načini podjele stvari unutar skupine; 2) pravedni načini odgovaranja na loše djelo koje je netko učinio; 3) pravedni načini da se nešto sazna ili donese odluka.

Osnovna stvar koju učenici trebaju razumjeti jest da pitanja pravde kategoriziramo da bismo si olakšali razmišljanje o problemu i da bismo donosili pravedne odluke. Potrebna su nam različita pitanja da bismo raščlanili svaku vrstu problema pravde.

Kritičko mišljenje

Problemi koje trebate riješiti

Ponudite učenicima šest hipotetičkih situacija u kojima će primijeniti sve tri vrste problema pravednosti. Neka učenici rade u paru. Nakon što učenici završe, zamolite ih da pročitaju svoja rješenja

razredu. U nastavku teksta navedeni su česti odgovori koje bi učeni- ci mogli dati za svaku pojedinu situaciju.

1. Svi učenici su išli u park na izlet. Dvije djevojčice su skupile sme- će.

Ovo je problem pravednih načina podjele. To je nepravedna podje- la jer nisu svi podijelili zadaću čišćenja. Također je nepravedno jer ostali nisu obavili svoj dio posla. Pravedno bi bilo da svatko pomogne u čišćenju.

2. Ekipa je izabrala vođu. Samo su najbolji igrači mogli glasovati.

Ovo je problem pravednih načina podjele. Nepravedno je podijeljeno pravo na glasovanje. Pravedno bi bilo dati pravo glasa svim članovima ekipe.

3. Mali dječak zaletio se u velikog dječaka. Nije imao namjeru to učiniti. Veliki dječak udario je malog dječaka.

Ovo je problem pravednog odgovora na loše djelo. Iako nema pravila o zalijetanju u ljude, općenito želimo zaštititi svoj prostor. Mali dječak zaletio se u velikoga slučajno. Veliki je dječak odgovorio nepravedno. Pravedno bi bilo reći malom dječaku da bude oprezniji. Veliki dje- čak je također učinio loše djelo jer nije imao pravo udariti malog dječaka. Možete zamoliti učenike da daju pravedan odgovor na to što je učinio veliki dječak.

4. Dvojica dječaka pisala su po susjedovu zidu. Majka ih je natjerala da očiste zid.

Ovo je problem pravednih odgovora na loše djelo. Odgovor je u osnovi pravedan. Majka je također mogla neko vrijeme dječacima objašnja- vati zbog čega je pisanje po susjedovu zidu loše. Dječaci bi se trebali i ispričati susjedu.

5. Djevojčica je dječaku zavrнула ruku. Željela je dječaka natjerati da kaže da je on razbio prozor.

Ovo je problem pravednih postupaka, u ovom slučaju pravednih načina prikupljanja informacija. Činiti nekome nešto loše da bismo ga natjerali da otkrije informaciju u samoj je osnovi nepravedno. Pravedno bi bilo pitati dječaka i ostale koji bi mogli biti svjedoci znaju li išta o tom događaju. Neki učenici bi mogli reći da je to što je djevojčica učinila također problem pravednog načina odgovaranja na loše djelo.

6. Dječak je želio da ga izabere kapetan ekipe. Rekao je kapetanu da može dobiti njegov desert ako ga izabere.

Ovo je problem pravednih postupaka, u ovom slučaju pravednih načina donošenja odluka. Postupak je nepravedan. Neprimjereno je da netko pokuša utjecati na rezultat odlučivanja nuđenjem nagrade. Ovo je složena situacija. Neki učenici mogu reći da je to također problem pravednog odgovora na loše djelo. Loše je pokušati utjecati na odluku nuđenjem nagrade. Drugi učenici mogu reći da je to problem pravednih načina podjele. Odluka nije donesena na temelju potrebe, sposobnosti ili zasluge.

Primjena i predstavljanje vještina za procjenu

“Pokaži što znaš!”

Podijelite učenicima papir i bojice. Neka nacrtaju situacije o kojima ste upravo raspravljali i neka ih pokažu razredu.

2. Lekcija

Koji su pravedni načini podjele stvari?

Pregled lekcije

Učenici uče raščlanjivati pitanja pravednih načina podjele stvari unutar skupine. Da bismo donijeli pravedne odluke, moramo uzeti u obzir sličnosti i razlike među ljudima što se tiče potreba, sposobnosti i zasluga. Učenici će vježbati primjenu ideja u različitim situacijama.

Ciljevi lekcije

Kao rezultat ove lekcije, učenici bi trebali moći:

- odrediti stvari koje ljudi u kući, školi ili susjedstvu mogu dijeliti
- objasniti kako nam pojmovi potrebe, sposobnosti i zasluge mogu pomoći u rješavanju problema pravednih načina podjele stvari
- primijeniti pojmove potrebe, sposobnosti i zasluge u odlučivanju je li nešto što se dogodilo u određenoj situaciji bilo pravedno
- upotrijebiti pojmove potrebe, sposobnosti i zasluge u odlučivanju kako riješiti problem pravednih načina podjele stvari u skupini.

Priprema/Potrebni materijali

Knjiga priča *Pravedni medvjedići uče o pravednosti*, 2. poglavlje, str. 9–15 Likovi lutkica iz priče “Mala crvena Koka”; primjeri su u dodatku na kraju ovog priručnika. Papir za crtanje i bojice.

Uvod u lekciju

Što ćete naučiti u ovoj lekciji?

Napravite uvod u lekciju pitajući učenike što misle koji su pravedni načini podjele stvari s drugima?

Izgrađivanje rječnika

Riječi koje treba naučiti

Napišite na ploču riječi koje treba naučiti: **spособnost, kućanski posao, zaslužiti, potreba.**

Razumijevanje pojmova

Pojmovi koje treba naučiti

Povedite raspravu koja bi trebala pomoći učenicima da shvate da postoji puno slučajeva kada moramo stvari dijeliti s drugima, u školi, u kući ili u zajednici. Trebaju razumjeti da su neke stvari koje dijelimo dobici, prednosti, ili stvari koje volimo, kao npr. neke poslastice, igračke itd. Mnoge stvari koje dijelimo su teškoće, nedostaci, ili stvari koje možda baš i ne volimo, kao npr. kućanski poslovi itd.

Zamolite učenike da navedu neke stvari koje moraju dijeliti. Zamolite ih da podijele stvari na svojem popisu na dobitke (čokolada) ili terete (pranje posuđa). Možete zamoliti učenike da razmisle zašto je važno dijeliti i stvari koje volimo i one koje baš ne volimo. Također ih možete zamoliti da razmisle koji problemi proizlaze iz pitanja dijeljenja.

Čitanje, prisjećanje i rasprava

Knjiga priča *Pravedni medvjedići uče o pravednosti* (str. 9–15)

2. poglavlje uvodi ideju da ravnopravna raspodjela dobiti ili tereta nije uvijek pravedan način podjele. Pravedna raspodjela dobiti ili tereta može zahtijevati različit odnos prema ljudima. Da bismo postigli pravednu raspodjelu nečega, moramo usporediti ljude koji bi bili primatelji dobiti ili tereta. Želimo usporediti kako su ljudi slični ili različiti u smislu potrebe, sposobnosti i zasluge.

Tijekom rasprave, učenici mogu zapaziti da u pojedinim situacijama neki od pojmova potrebe, sposobnosti ili zasluge mogu biti korisni u rješavanju problema pravednih načina podjele. Učenici također mogu zapaziti da se u određenoj situaciji ovi pojmovi mogu koristiti na različite načine. Ako se pojave takve primjedbe, učenike treba ohrabriti, a o primjedbama raspravljati.

2. poglavlje ima tri glavne točke za raspravu. Svaka glavna točka rasprave pomaže učenicima da razumiju pojmove: potrebe, sposobnosti i zasluge.

Napravite uvod u drugo poglavlje dajući pregled događaja u priči i pokazujući neke od ilustracija. Možete priču pročitati razredu na glas ili zamoliti učenike da čitaju na glas dijelove priče.

Pročitajte do točke za raspravu na str. II knjige priča *Pravedni medvjedi uče o pravednosti*

Zamolite učenike da odgovore na pitanja u nastavku teksta gdje su dati i primjeri mogućih odgovora.

Rasprava bi trebala pomoći učenicima da shvate pojam potrebe kao čimbenika u odlučivanju tko će što dobiti. Svi medvjedi su slični po tome što im je potrebna hrana. Važan čimbenik koji treba uzeti u obzir u ovoj situaciji je razlika među medvjedima što se tiče njihove veličine i, prema tome, potrebe za hranom.

Treba li Jasmina jesti jednako koliko i veliki medvjedi? Zašto?

Ivan je dobio malu porciju bobica. Jasmina je dobila najmanju porciju. Tata Ivić je dobio najveću. Razlika u porcijama je povezana s razlikama među medvjedima što se tiče njihove potrebe za jedenjem različite količine hrane. Jasmina je željela jednako veliku porciju kao i drugi, iako joj nije bila potrebna. Ovo je dobra prilika da pomognete učenicima razlikovati "potrebu" i "želju". Neki bi mogli zauzeti stajalište da je Jasmina imala emocionalnu potrebu dobiti jednak dio, ali ova potreba vjerojatno nije jednako značajna.

Upitajte učenike može li Jasmina pojesti isto toliko koliko i veliki medvjedi? Zašto?

Ivan i Jasmina vjerojatno ne mogu pojesti jednaku količinu bobica kao veliki medvjedi, zbog njihove veličine. U ovoj situaciji, sposobnost jedenja bobica nije jednako važna kao potreba pojesti dovoljnu količinu hrane da bi ostali zdravi.

Zaslužuje li Jasmina da jede jednako koliko i veliki medvjedi? Zašto?

Jasmina je zaslužila svoj dio bobica kao i ostali medvjedi jer je pomogla u skupljanju bobica. U priči nema naznaka da zaslužuje jednak ili veći dio.

Mislite li da je Jasmina trebala dobiti veću zdjelicu? Zašto?

Na učenicima je da odluče trebaju li manji medvjedići dobiti veće porcije bobica. Učenici trebaju opravdati svoje mišljenje na temelju pojmova potrebe, sposobnosti ili zasluge. Najvjerojatniji odgovor je da bi se zbog Jasminine veličine i manje potrebe za hranom moglo smatrati pravednim dati joj manji dio nego ostalim medvjedima.

Pročitajte do str. 13 knjige priča *Pravedni medvjedići uče o pravednosti*

Povedite raspravu koja bi trebala pomoći učenicima da shvate pojam sposobnosti kao čimbenika u odlučivanju tko bi trebao što dobiti. Medvjedi su slični po tome što vole i žele igrati nogomet. Važan čimbenik koji treba uzeti u obzir u ovoj situaciji su razlike među medvjedima što se tiče njihove sposobnosti.

Treba li Jasmina biti igračica jednako kao i drugi? Zašto?

Jasmina ima emocionalnu potrebu da bude uključena u igru. Također, ima i fizičku potrebu za vježbom kao i ostali medvjedi. Ove potrebe, međutim, mogu se zadovoljiti na druge načine. Može se također iznijeti tvrdnja da Jasmina treba priliku za razvoj svojih vještina u igranju igre.

Može li Jasmina baciti loptu jednako daleko kao i drugi? Zašto?

Jasmina može dodati loptu, ali nema sposobnost dodati je dovoljno daleko. S druge strane, Vinko je veći, jači i dobar je igrač. Vinko ima bolju sposobnost da igra na tom položaju.

Zaslužuje li Jasmina da bude igračica jednako kao i drugi? Zašto?

U priči nema naznaka da neki medvjedić zaslužuje biti igrač više nego drugi. Dakle, zasluga vjerojatno nije važan čimbenik u ovoj situaciji.

Mislite li da bi Jasmina trebala biti igračica? Zašto?

Učenicima je prepušteno da odluče treba li Jasmina biti igračica. Zbog Jasminine nesposobnosti, činilo bi se opravdano i pravedno nedopustiti joj da igra na tom položaju. Ipak, neki učenici mogu iznijeti opravdanu tvrdnju da Jasmina treba naučiti igrati igru, a igranje na položaju golgetera pomoglo bi u tome.

Ako je svrha igre stvoriti najbolju ekipu, tada je opravdano i pravedno dodijeliti ljudima položaje koje su najsposobniji igrati. Ako je svrha igre pružiti ljudima mogućnost otkriti illi razviti svoje sposobnosti, tada bi moglo biti opravdano i pravedno upotrijebiti čimbenik potrebe u dodjeli položaja.

Pročitajte do točke za raspravu na str. 15 knjige priča *Pravedni medvjedići uče o pravednosti*

Povedite raspravu koja bi trebala pomoći učenicima da shvate ideju zasluge u razmatranju tko bi trebao što dobiti. Svi medvjedići su slični po tome što su naporno vježbali za priredbu. U priči nema opravdanja da se bilo kojem medvjediću uskrati nastup, što bi moglo biti da se neki od njih loše ponašao ili da je bio premlad za nastup. Jasminin zahtjev za dodatnim izlaskom temelji se na činjenici da je ona mala i treba više pažnje nego ostali učenici. Također, Jasmina je dobila manji dio bobica i nije

igrala nogomet. Tvrdi da je zaslužila još jedan izlazak jer su se drukčije prema njoj odnosili u drugim situacijama.

Treba li Jasmini više nastupa nego drugima? Zašto?

Neki bi mogli zauzeti stajalište da Jasmina treba naučiti biti zadovoljna s pravednom podjelom i jednim nastupom), kao i drugi, bez obzira na to koliko želi još jedan izlazak. Ovo je još jedna prilika da se razlikuju “želja” i “potreba”. Drugi bi mogli zauzeti stajalište da je Jasmina mlađa i treba više pažnje nego ostali medvjedići.

Može li Jasmina imati više nastupa nego drugi? Zašto?

Svi su pljeskali Jasmininoj ranijoj izvedbi. Zbog toga, bilo bi opravdano pretpostaviti da svoju točku može dobro izvesti još jedanput. U priči nema naznaka da je Jasmina više ili manje sposobna od ostalih učenika pa, prema tome, sposobnost vjerojatno nije važan čimbenik za odlučivanje u ovoj situaciji.

Zaslužuje li Jasmina više nastupa nego ostali? Zašto?

Jasmina tvrdi da zaslužuje još jedan izlazak jer je dobila manju porciju bobica i nije bila igračica. Prema tome, zaslužuje poseban odnos u ovoj situaciji. Neki učenici bi mogli zauzeti stajalište da je Jasminino ponašanje omelo priredbu i zbog toga ne zaslužuje još jedan izlazak.

Mislite li da bi Jasmina trebala imati još jedan nastup? Zašto?

Na učenicima je da odluče treba li Jasmina imati još jedan nastup.

Učenici se trebaju koristiti pojmovima: potrebe, sposobnosti i zasluge da bi opravdali svoja stajališta.

Razumijevanje pojmova

Pojmovi koje treba naučiti

Da bismo riješili probleme pravednih načina podjele, moramo činiti usporedbe. Moramo usporediti kako su ljudi slični ili različiti što se

tiče *potrebe, sposobnosti i zasluge*. Tri mjerila ne moraju se jednako primjenjivati u svakoj situaciji. U nekim slučajevima, potreba može biti važniji čimbenik nego sposobnost ili zasluga. U nekim slučajevima, drugi čimbenici mogu biti važniji.

Kritičko mišljenje

Problemi koje treba riješiti

U ovoj vježbi, učenici primjenjuju mjerila *potrebe, sposobnosti i zasluge* na probleme pravednih načina podjele stvari u skupini.

Neka učenici rade u paru. Zamolite ih da usporede sličnosti i razlike među ljudima u svakoj pojedinoj situaciji, a koje se odnose na njihove potrebe, sposobnosti i zasluge.

Nakon što učenici završe, zamolite ih da podijele odgovore s razredom. U daljnjem tekstu su neki od mogućih odgovora koje bi učenici mogli dati za svaku od situacija.

1. Za objedom, najveći je dječak dobio najmanji kolač. Najmanji je dječak dobio četiri kolača.

Na temelju potrebe, raspodjela je nepravedna. Oba dječaka trebaju hranu. Veći dječak treba više hrane da bi očuvao zdravlje, nego što treba manji dječak. Može se iznijeti tvrdnja da manji dječak treba više jesti da bi mogao brže rasti.

2. I Josip i Jurica su željeli biti Vuk u školskoj predstavi. Jurica je bolji glumac. Izabran je Josip.

Na temelju sposobnosti, raspodjela je nepravedna. Jurica ima bolje vještine glume nego Josip. Neki bi učenici mogli izbor pravdati potrebom. Josip treba poboljšati svoje vještine glume i izbor njega za ulogu dat će mu priliku da to učini.

3. Tri učenika prekršila su razredno pravilo. Učitelj je rekao da se ne smiju igrati za vrijeme odmora.

Raspodjela kazne u ovom slučaju je pravedna. Sva tri učenika slična su po tome što su sva trojica prekršila razredna pravilo i zaslužila

su odgovor. Sva trojica su dobila jednaku kaznu. Bilo bi nepravедno da je jedno dijete dobilo usmenu opomenu, a druga dvojica da su morala ostati u učionici tijekom odmora. Nema naznaka da su djeca prekršila pravilo zbog valjanog razloga, kada bi kazne mogle biti drukčije. Da je nastavnik kaznio cijeli razred, tada bi raspodjela bila nepravедna. Nisu svi učenici u razredu zaslužili kaznu. Također, ako su učenici koji su prije prekršili pravilo dobili samo verbalne opomene, tada je raspodjela nepravедna.

4. Nastavnik je davao zvjezdice za dobre školske zadaće. Trojici učenika dao je po četiri zvjezdice. Neki učenici nisu dobili ni jednu zvjezdicu.

Ako je raspodjela napravljena samo na temelju zasluga, tada je pravедna. Učenici koji su dobro napisali školsku zadaću zaslužuju da budu nagrađeni. Ipak, neki od učenika koji nisu dobili zvjezdice možda su se jako trudili, ali možda nisu na istoj razini sposobnosti kao oni koji su dobro napisali školsku zadaću. U ovom slučaju, neki od učenika koji nisu dobili zvjezdice možda trebaju nekakvo priznanje za trud.

5. Školski orkestar treba pet novih svirača. Deset učenika želi svirati u orkestru. Pet učenika se jako trudilo naučiti svirati, a pet učenika nije. Neki od učenika koji su se trudili još uvijek ne sviraju vrlo dobro. Neki koji se nisu trudili sviraju odlično. Učitelj koji vodi orkestar izabrao je djecu koja su se trudila.

Ako je raspodjela rađena na temelju potrebe i zasluge, tada je pravедna. Cilj je učenicima pružiti potrebno iskustvo sviranja u orkestru i nagraditi trud, bez obzira na razinu sposobnosti. Ipak, da je mjerilo bilo samo sposobnost, tada bi se raspodjela mogla smatrati nepravédom.

Primjena i predstavljanje vještina za procjenu

“Pokaži što znaš!”

Tijekom ove vježbe učenici primjenjuju ono što su naučili o rješavanju problema pravédnih načina podjele na poznatu priču “Mala

crvena Koka". Pročitajte priču učenicima. Zatim podijelite razred u skupine po četiri učenika. Dodijelite svakom djetetu u skupini ulogu jednog od likova u priči: Mala crvena Koka: Mačka, Pas, Miš i Kokoš.

Podijelite kopije lutkica. Primjeri su u dodatku na kraju ovog priručnika. Dajte učenicima vremena da pripreme svoje lutkice i predstavu.

Neka učenici prikažu svoje predstave razredu. Nakon završetka svake predstave, raspravite o tome je li rješenje bilo pravedno.

Mala crvena Koka

Mala crvena Koka čeprkala po dvorištu i našla zrno pšenice. Nedaleko od nje igralo se veselo društvo.

- Tko će odnijeti zrno u mlin? – upita Koka. – Ja ne! – reče Mačka.
- Ni ja! – reče Pas. – Neću ni ja! – reče Miš.
- Dobro. Onda ću ga odnijeti ja sama. – reče mala crvena Koka, uzme zrno pšenice i odnese u mlin.

Sljedećeg dana trebalo je ići po brašno.

- Tko će donijeti brašno iz mlina? – pita Koka. – Ja ne! – reče Mačka.
- Ni ja! – reče Pas. – Neću ni ja! – reče Miš
- Dobro, onda ću ga donijeti ja sama. – reče mala crvena Koka, ode u mlin i donese brašno. – Tko će peći kolače? – pita Koka.
- Ja ne! – reče Mačka.
- Ni ja! – reče Pas
- Neću ni ja! reče Miš
- Dobro, onda ću ispeći ja sama. – reče mala crvena Koka, uze brašno i ispeče kolače. Kad su kolači bili gotovi upita Koka:
- Tko će jesti kolače? – Ja. – reče Mačka.
- I ja! – reče Pas.
- Hoću i ja! – reče Miš.
- Ne, pojest ću ih sama! – reče mala crvena Koka i sama pojede kolače.

3. Lekcija

Kako biste vi riješili ovaj problem podjele?

Pregled lekcije

Ova lekcija je vježba sudjelovanja razreda. Daje vježbu za raščlambu pitanja pravednih načina podjele stvari u skupini i donošenja odluka. U priči “Razredni projekt”, ravnatelj Osnovne škole *Nad lipom* želi izabrati razred koji će raditi poseban školski projekt. Prijavilo se puno razreda. Učenici igraju uloge Odbora za izbore i učenika u razredima koji žele raditi projekt. Učenici procjenjuju, zauzimaju i brane stajališta o tome koji razred bi trebao dobiti čast da radi poseban projekt.

Ciljevi lekcije

Kao rezultat ove lekcije, učenici bi trebali moći:

- primijeniti pojmove: *potrebe*, *sposobnosti* i *zasluge* da bi raščlanili problem pravednih načina odlučivanja koja bi skupina trebala biti izabrana za školski projekt
- procijeniti, zauzeti i braniti stajališta na temelju *potrebe*, *sposobnosti* i *zasluge* skupine
- objasniti kako su pojmovi *potrebe*, *sposobnosti* i *zasluge* bili korisni u donošenju pravedne odluke o pravednim načinima podjele stvari u skupini.

Priprema /Potrebni materijali

Kopije tablice “Pravedni načini podjele”; primjerci su u dodatku na kraju ovog priručnika

Priča: Razredni projekt

Uvod u lekciju

“Što ćete naučiti u ovoj lekciji?”

Objasnite učenicima da će u ovoj lekciji koristiti ono što su naučili o pravednim načinima podjele da bi riješili jedan problem. Tijekom lekcije igraju uloge ljudi u zamišljenoj školi. Ako vaši učenici nemaju iskustva u igranju uloga, možete im objasniti svrhu igranja uloga i predložiti im kako bi se mogli pripremiti i prikazati svoje uloge.

Izgrađivanje rječnika

Riječi koje treba naučiti

Napišite na ploču riječi koje treba naučiti: **projekt** i **odgovoran**.

Sudjelovanje u razrednoj aktivnosti

Neka učenici pročitaju priču “Razredni projekt”. Povedite raspravu o činjenicama i pitanjima vezanim za priču, zatim podijelite svakom učeničku po kopiju tablice “Pravedni načini podjele” koja se nalazi u dodatku na kraju ovog priručnika. Pitanja u tablici temelje se na onome što su učenici naučili u 2. lekciji o korištenju pojmova *potrebe*, *spособnosti* i *zasluge* u raščlambi problema pravednih načina podjele. Pitanja u tablici pomažu učenicima da raščlane njihove uloge i pripreme svoju igru. Tablica koja prikazuje moguće odgovore je na sljedećoj stranici.

Pripremanje za aktivnost

Dajte učenicima upute za pripremu aktivnosti. Objasnite im da će svaka skupina predstavljati svoj razred u namjeri da bude izabrana za izvođenje školskog projekta. Zatim podijelite razred u pet skupina:

Skupina 1: Učenici koji biraju razred koji će pobijediti

Skupina 2: Učenici u razredu učitelja Matića

Skupina 3: Učenici u razredu učitelja Anića

Skupina 4: Učenici u razredu učiteljice Ladić

Skupina 5: Učenici u razredu učiteljice Perić

Dajte učenicima dovoljno vremena da ispune tablice. Zatim trebaju pripremiti ono što žele reći na sastanku. Ohrabrite učenike da upotrijebe odgovore koje su upisali u svoje tablice.

Izvođenje aktivnosti

Još jedanput dajte učenicima upute za rad. Prije toga možete prigodno urediti učionicu. Neka voditelj 1. skupine otvori sastanak. Svaka skupina zatim treba napraviti predstavljanje 1. skupini. Nakon svakog predstavljanja, 1. skupina treba imati priliku ispitati skupinu koja se predstavila. Učenici koji nisu sudjelovali u predstavljanju, odgovorni su za odgovaranje na pitanja. Možete jednom učeniku zadati da pazi na vrijeme, dopuštajući 3 do 4 minute za predstavljanje i 5 do 6 minuta za pitanja i odgovore.

U zaključku, 1. skupina treba raspraviti o jakim i slabim stranama dokaza i glasovati koji bi razred trebao biti nagrađen mogućnošću da radi školski projekt. 1. skupina treba objaviti svoju odluku i objasniti razloge svojeg izbora.

Školski projekt: Oslikavanje posuda za smeće u školskom dvorištu

U Osnovnoj školi *Nad lipom* nastao je velik problem. Ravnatelj škole želio je izabrati razred koji će oslikati posude za smeće u školskom dvorištu. Prijavilo se više razreda.

Učenici u razredu učitelja Matića vrlo su marljivi, uvijek ispunjavaju svoje zadaće, no nikada nisu bili izabrani da rade neki školski projekt jer su, kako to obično za njih govore, još mali. Plan za oblikovanje posuda za smeće radili su punih tjedan dana.

Učenici u razredu učitelja Anića u svojoj su učionici već prekrasno oslikali posude za smeće te predlažu da se u novom projektu koriste svojim idejama i crtežima kojima su već dokazali da su sposobni to lijepo napraviti.

Učenici u razredu učiteljice Ladić doduše nikada nisu radili ovu vrstu posla, ali su, na primjer, prošli mjesec uspješno pripremili

jedan igrokaz. Već dulje vrijeme planiraju kako oslikati posude za smeće.

Četvrti razred učiteljice Perić do sada je često sudjelovao u školskim priredbama ili pak u čišćenju školskog dvorišta. Neki se učenici u razredu jako trude oko ideje za oslikavanje, a neki baš i nemaju interes za uređivanje posuda za smeće.

Kako riješiti ovaj veliki problem i kojem razredu dati povjerenje da oslika dvorišne posude za smeće?

Razgovor

Pitanja za razgovor sastavite tako da ukratko možete s učenicima ponoviti što su naučili u ovoj lekciji. Pitanja učenicima pomažu da procijene odluku koju je donijela 1. skupina. Također pomažu učenicima da razmisle o procesu u kojem su sudjelovali. Potaknite učenike da otvoreno govore o tome jesu li suglasni s odlukom 1. skupine.

PRAVEDNI NAČINI PODJELE	
Što se daje?	Povlastica ukrašavanja škole slikanjem slika na kantama za smeće.
Tko se razmatra?	Učenici u razredu učitelja Matića, učitelja Anića, učiteljice Ladić i učiteljice Perić
Po čemu su učenici slični ili različiti prema svojim:	Svi učenici su slični po tome što pohađaju OŠ Nad lipom i po tome što svi pokazuju želju da rade projekt.
– potrebama?	Potreba: Svi učenici trebaju priznanje za svoj rad. Razred učitelja Matića nikada nije bio izabran da radi poseban projekt, dok je razred učiteljice Ladić radio poseban projekt prošlog mjeseca.
– sposobnostima?	Sposobnost: Čini se da svi razredi imaju sposobnost izvesti projekt. Razred učitelja Matića možda ima manje sposobnosti jer su vrlo mali. Razred učiteljice Ladić nikada nije radio ovu vrstu projekta, pa tek trebaju dokazati svoju sposobnost. Razred učitelja Anića pokazao je veliku sposobnost oslikavajući posude za smeće u svojoj učionici. Razred učiteljice Perić također je pokazao sposobnost.
– zaslugama?	Zasluge: Učenici u razredu učitelja Matića vrlo su marljivi i uvijek

	<p>ispune sve školske obveze. Puno su radili na planu projekta. Razred učiteljice Ladić isto je vrlo marljiv i već dugo planira kako oslikati posude za smeće. U razredu učiteljice Perić neki se učenici jako trude oko plana, a neki su pokazali manjak zanimanja za projekt. Razred učitelja Anića ne trudi se jako oko plana. Ipak, žele sudjelovati u projektu i upotrijebiti slike koje su već naslikali na posudama za smeće u svojoj učionici.</p>
--	--

4. Lekcija

Koji su pravedni načini odgovaranja na loše djelo ili povredu?

Pregled lekcije

Učenici uče pravedne načine da odgovore na loše djelo koje je netko počinio ili povredu koju je uzrokovao. Uče da je pravedan odgovor na loše djelo ili povredu ispraviti stvari i spriječiti da se to ponovo dogodi. Učenici uče postupak od pet koraka da se prouče pitanja vezana za pravedne odgovore na loše djelo ili povredu. Raščlanjujući problem koji je uzrokovalo dvoje učenika trčanjem po hodniku i odlučuju o tome koji je pravedan odgovor na loše djelo i povrede koje su uzrokovali.

Ciljevi lekcije

Kao rezultat ove lekcije, učenici bi trebali moći:

- objasniti značenje pojmova *loše djelo i povreda*,
- objasniti svrhu želje za pravednim odgovorom kad netko učini loše djelo ili uzrokuje povredu,
- objasniti pet koraka ili pitanja, koji nam mogu pomoći u raščlambli situacije i odlučivanju koji je pravedan odgovor na loše djelo ili povredu,
- primijeniti pet koraka u raščlanjivanju situacije i odlučivanju koji je pravedan odgovor.

Priprema / Potrebni materijali

Knjiga priča *Pravedni medvjedići uče o pravednosti*, 3. poglavlje (str. 16–22).

Kopije tablice “Pravedni načini odgovaranja”; primjerci su u dodatku na kraju ovog priručnika.

Uvod u lekciju

Što ćete naučiti u ovoj lekciji?

Napravite uvod u lekciju razgovarajući s učenicima o lošim djelima koja su vidjeli, jesu li ikada nekome nanijeli nepravdu ili ga povrijedili na neki drugi način te što je trebalo pravedno učiniti u takvoj situaciji. Zašto?

Izgrađivanje rječnika

Riječi koje treba naučiti

Napišite na ploču riječi koje treba naučiti: **ispravno, povreda, loše djelo.**

Razumijevanje pojmova

Pojmovi koje treba naučiti

Učenici trebaju naučiti da se, kad se dogodi nešto loše, mora odgovoriti na pravedan način. Uče značenje pojmova loše djelo i povreda. Nakon proučavanja svake definicije, neka učenici odgovore na pitanje koje slijedi: Koja ste loša djela vidjeli?

Učenici bi trebali razumjeti da mi, kad netko učini nešto loše ili uzrokuje povredu, želimo postupiti pravedno. Želimo popraviti stvari, tj. ispraviti loše djelo ili povredu.

Čitanje, prisjećanje i rasprava

Knjiga priča *Pravedni medvjedići uče o pravednosti*, str. 16–22

3. poglavlje upoznaje učenike s pojmom pravednih odgovora na loša djela ili povrede. Općenito govoreći, *loše djelo je kršenje nekog pravila, zakona ili moralnog načela*. Povreda je uzrokovanje štete osobi ili imovini ili kršenje nečijih prava. Do loših djela ili povreda može doći neovisno jedno o drugome.

Često do loših djela i povreda dolazi istodobno. Kad dođe do loših djela ili povreda, želimo popraviti stvari, tj. želimo vratiti stvari na ono kako su izgledale prije nego je došlo do lošeg djela ili povrede. Ovo je jedan od ciljeva *korektivne pravde*. Neke stvari se ipak ne mogu vratiti, na primjer, život. Određivanje pravednog odgovora u takvoj situaciji može biti vrlo teško. Drugi cilj korektivne pravde je spriječiti osobu da učini slično loše djelo ili uzrokuje sličnu povredu u budućnosti. 3. poglavlje ima dvije glavne točke za raspravu. Napravite uvod u 3. poglavlje dajući pregled događaja u priči i pokazujući neke ilustracije. Možete priču pročitati razredu na glas ili zamoliti učenike da čitaju na glas dijelove priče.

Pročitajte do točke za raspravu na str. 19 knjige priča *Pravedni medvjedići uče o pravednosti*

Zamolite učenike da odgovore na pitanje postavljeno u priči. Mogući odgovori navedeni su u daljnjem tekstu.

Rasprava bi trebala utvrditi ono što su učenici naučili o lošim djelima i povredama u prošlom dijelu lekcije. Trebala bi pomoći učenicima shvatiti da, kad netko učini loše djelo ili uzrokuje povredu, želimo odgovoriti na pravedan način.

Što mislite što bi bilo pravedno učiniti? Pitala je učiteljica.

Dora je uzela Nadinu bojicu bez pitanja. To je loše djelo. Dora je i slomila bojicu i omela nastavu. To su povrede. Moguće je više pravednih odgovora. Učiteljica može razgovarati s Dorom i reći joj da je to što je učinila loše. Dora se može ispričati Nadi i razredu. Ipak, to ne bi vratilo uništenu imovinu. Možemo tražiti da Dora vrati bojicu i da podijeli svoje bojice s Nadom. Dora bi mogla Nadi kupiti novu bojicu.

Pročitajte ostatak ulomka na str. 19. Zamolite učenike da usporede svoje odgovore s onim što se dogodilo u priči. Je li odgovor u priči pravedan? Zašto da, ili zašto ne?

Pročitajte do točke za raspravu na 21. str. priča *Pravedni medvjedići uče o pravednosti*

Povedite raspravu koja bi trebala potaknuti ideje o lošim djelima i povredama. Također bi trebala pomoći učenicima shvatiti da u odabiru pravednog odgovora treba razmotriti nekoliko stvari:

Prvo, želimo znati ozbiljnost lošeg djela ili povrede.

Drugo, želimo razmotriti počinitelja.

– Je li to učinio namjerno ili slučajno?

– Je li učinio sličnu stvar u prošlosti?

– Je li mu žao što je to učinio?

Treće, želimo razmotriti osobu ili osobe koje su pretrpjele loše djelo ili povredu?

– Kako se može oporaviti?

– Je li na neki način pridonijela lošem djelu ili povredi?

Na kraju, kad mislimo da imamo odgovor, želimo se uvjeriti da on ne krši ostale važne vrijednosti, kao npr. ljudsko dostojanstvo, druga prava ili ideje proporcionalnosti i primjenjivosti.

Koje loše djelo je učinio Vinko?

Dok su medvjedići čekali na red da igraju košarku, Vinko se progurao na početak reda. To je bilo loše djelo. Iako možda ne postoji pisano pravilo, postoji običajno pravilo koje kaže da moramo čekati na svoj red stojeći u redu. Vinko je također lagao učitelju kad je rekao da su ga drugi učenici pustili u red. Ponovo, možda ne postoji pisano pravilo o laganju, ali laganje krši moralno načelo iskrenosti. (Učenici koji idu na vjeronauk znaju da postoji deset Božjih zapovijedi od kojih je jedna “ne laži!”)

Koju je povredu Vinko uzrokovao?

Vinko je omeo igru i pravila na igralištu. Također je ostale učenike lišio njihova prava na red u igranju loptom.

Koji bi bio pravedan odgovor na to što je Vinko učinio?

Učenicima je prepušteno da odluče koji je pravedan odgovor na loša djela i povrede.

Da biste učenicima pomogli odabrati pravedan odgovor, zamolite ih da razmotre:

- koliko su loša djela i povrede bili ozbiljni?
- je li Vinko učinio loša djela i uzrokovao povrede namjerno ili slučajno?
- njegovo slično ponašanje u prošlosti?
- je li mu bilo žao zbog njegovih postupaka?
- osobe koje su pretrpjele loša djela ili povrede – jesu li ostali učenici na neki način tome pridonijeli?

Zatim, neka učenici predlože neke moguće odgovore. Zamolite ih da kažu zašto takvi odgovori mogu ili ne mogu biti pravedni.

Pročitajte ostatak ulomka na str. 22. Zamolite učenike da usporede svoje odgovore s onim što se dogodilo u priči. Je li odgovor u priči pravedan? Zašto da, ili zašto ne? Upozorite ih da je Vinko odlučio da se više neće gurati. Odgovor je pomogao ispraviti loša djela i povrede. Također je pomogao u sprječavanju osobe da učini slično loše djelo ili uzrokuje sličnu povredu u budućnosti.

Razumijevanje pojmova

Pojmovi koje treba naučiti

Učenici trebaju naučiti da postoji pet koraka koji nam pomažu da razmislimo o pitanjima pravednih načina ispravljanja loših djela i povreda. Pažljivo odabrana pitanja pomoći će nam raščlaniti situaciju i doći do pravednog odgovora. Raspravite svaki korak s učenicima. Ovih pet koraka pojavljuje se u tablici “Pravedni načini odgovaranja” u dodatku na kraju ovog priručnika. Šesti korak usmjerava pozornost učenika na donošenje odluke o tome kako odgovoriti na loše djelo ili povredu.

Kritičko mišljenje

Problemi koje treba riješiti

Neka učenici rade u paru ili u malim skupinama po troje. Podijelite kopije tablice “Pravedni načini odgovaranja”. Primjerci su u dodatku na kraju ovog priručnika. Pitanja u tablici traže odgovore na pet koraka koje su učenici naučili u prethodnom dijelu ove lekcije. Šesti korak je uključen u tablicu tako da učenici mogu zabilježiti svoju odluku i razloge koji je potkrepljuju.

Dajte učenicima vremena da pročitaju priču “Utrka” ili je vi pročitajte razredu. Nakon toga neka ispune svoje tablice. U zaključku neka učenici pročitaju svoje odgovore pred razredom i neka rasprave o njima. Neke od mogućih odgovora na pitanja u tablici možete naći u nastavku teksta.

Utrka

Jednog dana u razredu učiteljice Vere na satu domaćinstva svi su marljivo radili. Ovo je bio poseban dan jer su mali kuhari trebali ispeći svoj prvi kolač. I kad je sve već bilo gotovo opazili su da nedostaje mlijeko. Josip je odmah spremno otrčao u obližnju prodavaonicu. Još žurnije hitao je natrag da ga ostala djeca ne čekaju.

Upravo je bio odmor i mnoštvo djece se kretalo hodnicima. Odnekud najednom tu su se u trku našle Ana i Iva. Iva je lovila Anu.

“Ne smijete trčati hodnikom. Netko bi mogao stradati!” Upozorila je učiteljica Zora.

“Iva, prošlog sam te tjedna već upozorila da je trčanje hodnikom suprotno školskim pravilima!” Nastavila je učiteljica.

Ali Iva nije marila.

I odjednom “tres!”

Ana je svom snagom udarila u Josipa, srušila ga na pod, a paketi s mlijekom poletjeli su zrakom i udarili o pod. Mlijeko se razlilo.

“Oprosti, Josipe, žao mi je.” Rekla je potišteno Ana i očistila nered.

Iva je netragom nestala.

PRAVEDNI NAČINI ODGOVARANJA

<p>1. korak. Koja su bila loša djela ili povrede?</p>	<p>Iva i Ana su trčale po hodniku. To je protiv školskih pravila. Ana se sudarila s Josipom. Paketi mlijeka koje je Josip nosio pali su na pod. Mlijeko se prolilo. Nastao je nered.</p>
<p>2. korak. Tko je uzrokovao loše djelo ili povredu?</p> <p>– Jesu li to učinili namjerno?</p> <p>– Je li bilo slučajno?</p> <p>– Jesu li znali kako su trebali postupiti?</p> <p>– Jesu li to učinili u prošlosti?</p> <p>– Je li im bilo žao zbog toga što su učinili?</p> <p>– Jesu li pokušali pomoći ispraviti stvari?</p>	<p>Iva je namjerno lovila Anu. Iako to nije izrečeno, čini se da je Iva vođa u ovoj situaciji.</p> <p>Ana je pokušavala pobjeći od Ive. Čini se da su njezini postupci također namjerni.</p> <p>Ana se slučajno zaletjela u Josipa, ali kao rezultat toga što je činila loše djelo.</p> <p>Nastavnica je upozorila Ivu da ne trči po hodniku. Rekla joj je da je to protiv pravila. Također je rekla Ivi da bi netko mogao stradati.</p> <p>To nije prvi put da je Iva to učinila. O Aninim postupcima nema naznaka.</p> <p>Ana je rekla Josipu da joj je žao. Pokušala je očistiti nered. Iva je pobjegla.</p>

<p>3. korak. Koja osoba je pretrpjela loše djelo ili povredu?</p> <p>– Je li to bila djelomično njihova krivnja?</p>	<p>Iva i Ana prekršile su školska pravila i tako djelovale protiv sigurnosti ljudi u školi.</p> <p>Josip je obavljao svoju dužnost i nije bio kriv u ovoj situaciji. Učenici u razredu učiteljice Vere nisu dobili svoje mlijeko. Nisu bili krivi u ovoj situaciji.</p>
<p>4. korak. Što se može učiniti da se stvari stvari poprave?</p> <p>– Zatražiti od osobe da se ispriča</p> <p>– Pomoći osobi da shvati zbog čega je to što je učinila loše</p> <p>– Zatražiti da osoba popravi štetu svojim radom</p> <p>– Zatražiti da osoba plati za stvar koju je oštetila ili da kupi novu</p> <p>– Kazniti osobu na neki način.</p>	<p>Izaberite odgovore koji najbolje odgovaraju lošim djelima koje je Iva učinila ili koje je uzrokovala povredama.</p> <p>Dopustite učenicima da predlože ostale opravdane odgovore.</p>
<p>5. korak. O kojim još stvarima trebamo misliti?</p> <p>– Je li odgovor prestrog</p>	<p>Neka učenici provjere moguće odgovore za svaku pojedinu djevojčicu prema ovim pitanjima. To će im pomoći da odluče koji su odgovori najbolji.</p>

<p>u odnosu na loše djelo ili povredu? – Poštuje li odgovor ljude koji su uključeni?</p>	
<p>6. korak. Koji bi odgovor bio pravedan? Zašto?</p>	<p>Neka učenici odluče koji je najbolji odgovor za loše djelo koje je učinila Iva i povrede koje je uzrokovala.</p> <p>Neka učenici odluče koji je najbolji odgovor za loše djelo koje je učinila Ana i povrede koje je uzrokovala.</p> <p>Neka učenici objasne razloge za svoje odluke.</p>

5. Lekcija

Koji su pravedni načini da se nešto sazna? Koji su pravedni načini donošenja odluke?

Pregled lekcije

Učenici trebaju naučiti važnost pravednih postupaka u prikupljanju informacija i donošenju odluka. Uče postupak od četiri koraka za raščlambu pitanja pravednih načina da nešto saznamo i donesemo odluku. Te se ideje primjenjuju u proučavanju dvaju različitih problema u lekciji.

Ciljevi lekcije

Kao rezultat ove lekcije, učenici bi trebali moći:

- objasniti zbog čega je važno znati pravedne načine prikupljanja informacija i donošenja odluka
- objasniti četiri koraka koji su korisni u razmišljanju o problemima pravednih načina prikupljanja informacija i donošenja odluka
- primijeniti četiri koraka u raščlambi problema prikupljanja informacija i donošenja odluka.

Priprema/Potrebni materijali

Knjiga priča *Pravedni medvjedići uče o pravednosti*, poglavlje 4. (str. 23–33). Papir za crtanje i bojice

Uvod u lekciju

Što ćete naučiti u ovoj lekciji?

Napravite uvod u lekciju razgovarajući s učenicima zbog čega može biti važno znati pravedne načine saznavanja stvari? Neka učenici

daju primjer nekog događaja kada je nužno doći do važnih informacija. Što se događa u slučaju prometne nezgode? Zašto je važno prikupiti i istinite informacije? Što bi se moglo dogoditi da su informacije netočne u takvom slučaju?

Izgrađivanje rječnika

Riječi koje treba naučiti

Napišite na ploču riječi koje treba naučiti: **privatnost i poštovanje**.

Čitanje, prisjećanje i rasprava

Knjiga priča *Pravedni medvjedići uče o pravednosti*, str. 23–33.

5. lekcija upoznaje učenike s idejom pravednih načina da nešto saznamo i pravednih načina donošenja odluka. To je ***proceduralna pravda***. Postoje tri glavna cilja proceduralne pravde:

- povećati mogućnost prikupljanja svih informacija potrebnih za donošenje mudrih i pravednih odluka
- osigurati mudru i pravednu upotrebu informacija u procesu donošenja odluka
- zaštititi pravo na privatnost, ljudsko dostojanstvo, slobodu i ostale važne vrijednosti i interese.

Pravedni načini da se nešto sazna uključuju osnovna ustavna načela kao na primjer, pravo imati svjedoke u svoju korist i unakrsno ispitivati svjedoka koji može svjedočiti protiv te osobe. Obuhvaćaju prikupljanje informacija na načine koji ne uključuju silu. Pravedni načini donošenja odluka uključuju osnovno načelo da ljudi na koje odluka može utjecati trebaju imati glas u donošenju te odluke. Sudi-onici trebaju znati postupak po kojem će se postupati, a sam proces treba voditi nepristrano. Pravedni postupci daju odlukama legitimitnost i promiču poštovanje vlasti.

Napravite uvod u 5. lekciju dajući pregled događaja u priči i pokazujući neke ilustracije. Možete, ako želite, priču pročitati razredu na glas ili zamoliti učenike da čitaju na glas dijelove priče.

Pročitajte do točke za raspravu na 27. str. knjige priča *Pravedni medvjedići uče o pravednosti*

Rasprava bi trebala pomoći učenicima razumjeti važnost prikupljanja informacija od svih osoba koje bi mogle znati nešto u vezi s određenim incidentom.

To je nužno za otkrivanje potrebnih činjenica radi donošenja mudre i pravedne odluke o tome što učiniti.

Učenici trebaju razumjeti sljedeće:

- potrebu suzdržavanja od optuživanja osobe da je učinila nešto loše sve dok nema dovoljno dokaza da se to učini,
- važnost dopuštenja osobi da govori za sebe o toj temi i da ima druge koji govore u njezinu korist,
- potrebu da se bude pravedan u pogledu načina na koji su informacije prikupljene.

Što je kuhar želio saznati?

Jasmin i Lada su pomagali u školskoj kuhinji. Pomogli su kuharu ispeći kolače. Nakon što su se kolači neko vrijeme vani hladili, kuhar je otkrio da ih nekoliko nedostaje. Kuhar je želio saznati tko je uzeo kolače.

Što je kuhar učinio da bi nešto saznao?

Isprva, kuhar je bio vrlo ljut. Sumnjao je da su Jasmin i Lada uzeli kolače. Nakon što su Jasmin i Lada izjavili da su nevini, kuhar nije znao što učiniti da bi otkrio osobu koja je uzela kolače koji nedostaju.

Kod ove točke za raspravu, kuhar pita: "Koji je pravedan način da saznam tko je uzeo te kolače?". Zamolite učenike da predlože pravedne načine da bi se nešto saznalo u ovoj situaciji. Ti prijedlozi mogu uključivati važnost ispitivanja Lade što zna, jer je radila u kuhinji s Jasminom i obratno. Neki učenici bi mogli reći da Lada i Jasmin nisu pouzdani svjedoci jer su prijatelji.

Je li kuhar bio pravedan? Zašto?

Pročitajte do str. 29 knjige priča Pravedni medvjedići uče o pravednosti gdje završava epizoda s kolačima. Prva je kuharova reakcija vjerojatno bila nepravedna. Njegova sumnja u to tko je uzeo kolače bila je utemeljena na činjenici da Jasmin voli kolače i da je mirisao kolače kada su bili izvađeni iz pećnice. Tada je kuhar odlučio pitati Ladu je li išta vidjela. Lada je odgovorila da su ona i Jasmin bili cijelo vrijeme zajedno. Kuhar je odlučio još malo ispitivati. Ispitao je neke učenike u predvorju. Tada je postao svjestan da je prozor bio otvoren. Kuhar i Lada su otkrili da je svraka odgovorna za krađu kolača. Kuhar se ispričao Jasminu i Ladi te im dao dodatni kolač da im pokaže kako mu je žao što je vikao. Postupci kojima se kuhar koristio da bi nešto saznao, na kraju su bili pravedni.

Pročitajte do točke za raspravu na str. 30 knjige priča Pravedni medvjedići uče o pravednosti.

Rasprava bi trebala pomoći učenicima shvatiti načelo da je pravedno da ljudi na koje odluka može utjecati imaju glas u donošenju odluke. To može uključivati omogućavanje da izreknu svoje mišljenje onome tko donosi odluku ili da sudjeluju u donošenju odluke, npr. glasujući ili postizujući suglasnost.

U osnovi ovog načela stoji teza da takvo sudjelovanje zahtijeva vjeronanje u ljudsko dostojanstvo. Vjerojatnije je da će ga poštovati sudionici u donošenju odluka, nego oni kojima je odluka nametnuta bez dogovora.

Koju je odluku željela donijeti učiteljica?

Jasmin i Lada vratili su se u svoju učionicu. Njihova učiteljica raspravljala je s učenicima o novom razrednom projektu i iznijela potrebu da se izabere vođa razreda koji bi vodio projekt. Nekoliko učenika izrazilo je želju da budu razredni vođa. Učiteljica je željela na pravedan način odlučiti tko bi trebao biti razredni vođa.

Što je učiteljica učinila da bi donijela odluku?

Vinko je rekao da će on biti razredni vođa. Da je učiteljica poštovala Vinkov zahtjev, to bi bio nepravedan način donošenja odluka. Kod ove točke za raspravu, učiteljica pita: "Koji bi bio pravedan način da izaberemo nekoga?". Zamolite učenike da predlože pravedne načine donošenja odluka u ovoj situaciji. Ti bi prijedlozi mogli obuhvatiti sljedeće: učiteljica će poslušati ideje učenika i uzeti ih u obzir kad ona sama bude donosila odluku, ili učiteljica će dopustiti svakom djetetu da iznese svoj prijedlog, ispiše ga na ploču i dopustiti da se odluka donese većinom glasova. Oba prijedloga potvrđuju vrijednost ljudskog dostojanstva, pravo sudjelovanja u donošenju odluka koje utječu na tu osobu i to daje odluci pravovaljanost.

Pročitajte do sljedeće točke za raspravu na str. 32 knjige priča
Pravedni medvjedići uče o pravednosti.

Je li učiteljica bila pravedna? Zašto?

Učiteljica je odlučila dopustiti učenicima da održe razredne izbore. Ispisala je imena učenika koji su željeli biti kandidati za taj položaj. Pitala je želi li još netko biti kandidat. Kandidati su zatim održali govore i rekli zbog čega bi svatko od njih bio dobar vođa. Svi su glasovali. Nada je dobila najviše glasova. Postupci korišteni u izboru razrednog vođe bili su pravedni jer je svatko imao mogućnost sudjelovati. Postupci su bili dobro poznati i vođeni su na takav način da je svatko bio svjedokom procesa.

